

Naslov originala:
THE TRANSMIGRATION OF TIMOTHY ARCHER
Philip K. Dick

Copyright © 1982 Philip K. Dick
Copyright © 2016 ovog izdanja KONTRAST izdavaštvo

Za izdavača:
Vladimir Manigoda

Urednica:
Jelena Nidžović

Prevod:
Mladen Jakovljević

Lektura i korektura:
Duška Rajković

Dizajn korica:
Jelena Lugonja

Štampa:
F.U.K. d.o.o.

Tiraž:
1000

Izdavač:
Kontrast, Beograd
Klaonička 2, Zemun
e-mail: jakkontrast@gmail.com
kontrastizdavastvo.com
facebook.com/KontrastIzdavastvo

FILIP K. DIK

POVRATAK
TIMOTIJA ARČERA

KONTRAST
Beograd, 2019.

Oda njemu

Ah, Bene!

*Kako, kad, cenjene
nas, zvanice tvoje,
za lirske pireve svoje
dočekaće vrata Pseta,
Sunca, Tri bureta?
Tu skupovi behu čudo,
lepo veseli, ne ludo;
ali stih svaki um tvoj što skuje
živodarno vino nam i gozbu nadmašuje.*

*Moj Bene,
il' nama nek krene,
il' neka potekne
mudrost što tebi pretekne;
al' ti nauči nas samo
da je sačuvamo,
talent da ne predamo taj;
a jednom kada dođe kraj
toj vrednoj riznici, umu takvom
nalik roda više bit neće na svetu ovom.*

— Robert Herik, 1648.

Berfut seminare drži na svom splavu u Sosalitu. Košta stotinu dolara da saznamo zašto smo na ovoj Zemlji. Dobijete i sendvič, ali nisam bila gladna toga dana. Džon Lenon tek što je ubijen, a mislim da znam zašto smo na ovoj Zemlji; da bismo saznali da će nam biti oduzeto ono što najviše volimo, pre zbog neke omaške tamo negde gore, nego zbog namere.

Nakon što sam parkirala hondu sivik na mesto sa parking-metrom, sedela sam i slušala radio. Sve pesme koje su Bitlsi ikada napisali već su se vrtele na svim stanicama. Jebem ti, pomislila sam. Osećam se kao da sam se vratila u šezdesete, u vreme dok sam još uvek bila udata za Džefersona Arčera.

„Gde je Kapija pet?“, upitala sam dva hipija u prolazu.

Nisu odgovorili. Zapitala sam se da li su čuli vest o Džonu Lenonu. Zapitala sam se, potom, šta mene boli uvo za arapski misticizam, za sufije i sve ono o čemu je govorio Edgar Berfut u nedeljnoj radio-emisiji, na stanici KPFA u Berkliju. Sufije su veselo društvo. Po njihovom učenju suština Boga nije moć, mudrost ili ljubav, nego lepota. Ta ideja je potpuno nova na ovom svetu, nepoznata Jevrejima i hrišćanima. Ne pripadam ni jednim ni drugima. Još uvek radim u prodavnici ploča na Telegraf aveniji u Berkliju i trudim se da redovno otplaćujem kuću, koju smo Džef i ja kupili dok smo bili u braku. Ja sam dobila kuću, a Džef nije dobio ništa. To je opis njegovog života.

Zašto bi ikoga zdrave pameti bilo briga za arapski misticizam? Pitala sam se to dok sam zaključavala hondu i išla prema nizu splavova. Naročito kada je lep dan. Ali da ga jebeš; već sam se dovezla preko Ričardsonovog mosta, kroz Ričmond, koji je sav nakinduren, a onda prošla kraj rafinerija. Zaliv je prelep. Policija vam meri vreme na Ričardsonovom mostu; beleže vreme kada ste platili putarinu i kada sidete sa mosta u Marin. Ukoliko prebrzo stignete u Okrug Marin, to vas košta papreno.

Nikada nisam marila za Bitlse. Džef je doneo kući *Raber soul*¹, a ja sam mu rekla da je album nezanimljiv. Brak nam je pucao, a sve je počelo preslušavanjem „Mišel“ milijardu puta, svakog dana. To je bilo negde oko 1966. godine, čini mi se. Mnogi su u Zalivskoj događaje pamtili po albumima Bitlsa. Prvi solo album Pola Makartnija izašao je godinu dana pre nego što smo se Džef i ja rastali. Kada čujem „Tedi boj“, rasplačem se. Te godine sam u našoj kući živela sama. Nemojte to da radite. Nemojte da živite sami. Sve do samog kraja Džef je imao svoje antiratne aktivnosti da mu prave društvo. Ja sam se povukla i slušala baroknu muziku na KPFA, koje bolje niko da se ne seća. Tako sam prvi put i čula Edgara Berfuta, koji mi je prvo zvučao kao drkadžija, zbog piskutavog glasa i tog tona beskrajnog naslađivanja sopstvenom moždanom aktivnošću, poput dvogodišnjaka koji uživa u svakom sledećem *satoriju*. Dokazano je da sam jedina osoba u Zalivskoj oblasti koja je tako mislila. Kasnije sam promenila mišljenje, na KPFA su počeli kasno noću da puštaju Berfutova snimljena predavanja, a ja sam ih slušala dok sam pokušavala da zaspim. Dok ste u polusnu, sve to monotono pričanje ima smisla. Nekoliko ljudi mi je jednom prilikom objasnilo da su u sve programe koji se emituju u Zalivskoj oblasti umetnute subliminalne poruke negde 1973. godine, i da su to najverovatnije učinili Marsovci. Mislim da je poruka koju sam ja dobila slušajući Berfuta bila ova: vi ste, u stvari, dobra osoba i ne bi trebalo nikome da dozvolite da upravlja vašim životom. Kako god, vremenom sam sve bolje spavala; zaboravila sam Džefa i svetlost koja je zgasnula s njegovom smrću, sem što bi mi sporadično nešto proletelo kroz glavu, obično u vezi sa nekim problemom u studentskim stanovima na Univerzitetškoj aveniji. Džef se tukao po tim studentskim stanovima. Meni je to bilo smešno.

A sada – uvidela sam, dok sam išla preko drvenog prelaza do udobnog splava Edgara Berfuta – vreme kada sam išla na ovaj

1) Engl. Rubber Soul (Gumena duša), šesti studijski album Bitlsa. (Prim. prev.)

seminar pamtiću po ubistvu Džona Lenona; ta dva događaja meni čine jednu celinu. Kakav način da shvatiš stvari, pomislila sam. Idi kući i popuši koju. Zaboravi piskutavi glas prosvetljenja; ovo je doba oružja; ne možeš ti tu ništa, prosvetljena ili ne; ti si radnica u prodavnici ploča sa diplomom iz društveno-humanističkih nauka stečenom na Kalu.² „Najbolji ni u šta ne veruju...“, tako nekako. „Kakva se to zver... vuče ka Vitlejemu, da u njemu se rodi.“ Zver s lošim držanjem, košmar celog sveta. Imali smo test iz Jejsa. Dobila sam deset minus. Bila sam baš dobra. Umela sam da sedim na podu po ceo dan, jedem sir i pijem kozje mleko, dok pokušavam da provalim najduži roman... sve dugačke romane sam pročitala. Diplomirala sam na Kalu. Živim u Berkliju. Pročitala sam *U traganju za izgubljenim vremenom* i sve u vezi sa njim iščezlo mi je iz sećanja; izašla sam na ista vrata na koja sam ušla, kako kažu. Ništa mi to nije bilo od koristi, sve te godine provedene u biblioteci dok sam čekala da se pojavi moj broj, što je značilo da je knjiga koju sam tražila doneta na pult. To važi za većinu ljudi, najverovatnije.

Ali sve to pamtim kao dobre godine, tokom kojih smo bili promišljeniji nego što smo to uopšte uviđali; tačno smo znali šta treba da radimo: Niksonov režim je morao da ode; smišljeno smo činili to što smo činili, i niko od nas se zbog toga ne kaje. Džef Arčer je sada mrtav; Džon Lenon je od danas mrtav. Drugi mrtvi ljudi leže usput, kao da je nešto prilično veliko prošlo tuda. Možda sufije i njihovo verovanje u urođenu Božju lepotu mogu da me usreće; možda zato koračam ovim daščanim prelazom do udobnog splava: ispunjen je plan po kojem su sve tužne smrti zajedno sada postale nešto umesto ničega, nekako su preobraćene u radost.

Užasno mršav klinac, nalik na našeg drugara Džoa Džankozu, zaustavio me je pitanjem: „Karta?“

„Mislite ovo?“ Iz tašne sam izvadila odštampanu karticu koju mi je Berfut poslao poštom nakon što je primio mojih sto dolara.

2) Univerzitet u Kaliforniji. (Prim. prev.)

U Kaliforniji se prosvetljenje kupuje kao grašak u prodavnici, po veličini i težini. Želim dve kile prosvetljenja, pomislila sam. Ne, neka bude pet kila. Već sam ga skoro potrošila.

„Idi u zadnji deo broda“, rekao je mršavi mladić.

„I vama prijatan dan“, rekla sam.

Kada prvi put vidi Edgara Berfuta, čovek pomisli: ovaj po-pravlja menjače na kolima. Visok je nepunih sto sedamdeset, a zbog težine se stiče utisak da živi na brzoy hrani, uglavnom ham-burgerima. Čelav je. Za ovaj deo sveta, u ovo vreme ljudske civi-lizacije, oblači se skroz pogrešno; nosi dugačak vuneni kaput, naj-običnije braon pantalone i plavu pamučnu košulju... ali cipele mu izgledaju skupo. Ne znam da li se to oko njegovog vrata može nazvati kravatom. Možda su pokušali da ga obese, a ispostavilo se da je pretežak; pokidao je konopac i nastavio svojim putem. Prosvetljenje i preživljavanje su pomešani, pomislila sam dok sam sedala – jeftine stolice na preklop, a nekoliko posetilaca već je sedelo, tu i tamo, uglavnom mladi. Moj muž je mrtav i njegov otac je mrtav; ljubavnica njegovog oca progutala je teglu barbitu-rata i sada je u grobu, u većnom snu, što je i bila svrha toga. Zvuči kao partija šaha: biskup³ je mrtav, a sa njim i plavokosa Nor-vežanka koju je izdržavao preko svog biskupskog diskrecionog fonda, ako je verovati Džefu; partija šaha i reketa. Čudna su ova vremena sada, ali tada su bila još čudnija.

Edgar Berfut je stao pred nas, pokazao nam da priđemo, da sednemo bliže njemu. Zapitala sam se šta bi se desilo da zapalim cigaretu. Jednom sam zapalila cigaretu u *ašramu*, nakon preda-vanja o Vedama. Suočila sam se sa masovnim gnušanjem, plus oštra ćuška u rebra. Razgnevila sam uzvišene. Ono što je čudno u vezi sa uzvišenima jeste to što umiru poput običnog sveta. Biskup Timoti Arčer imao je puno uzvišenosti, po težini i veličini, ali mu to ništa nije vredelo; počiva kao i svi drugi, pod zemljom. Toliko

3) Igra reči – na engleskom reč *bishop* znači biskup i figura lovca u šahu. (Prim. prev.)

o duhovnim stvarima. Toliko o težnjama. Tražio je Isusa. Štaviše, tražio je ono što se nalazi iza Isusa; pravu istinu. Da se zadovoljio lažnom, još uvek bi bio živ. O tome treba razmišljati. Manji ljudi, koji prihvate lažno, živi su da pripovedaju o tome; nisu skončali u Judejskoj pustinji. Najpoznatiji biskup savremenog doba bacio je kašiku jer nije verovao Isusu. Iz toga može nešto da se nauči. Možda sam prosvetljena; znam da ne treba da sumnjam. Znam, takođe, da treba da ponesem više od dve flaše koka-kole kada idem kolima u pustaru, više od petnaest hiljada kilometara udaljenju od kuće. Da koristim mapu benzinskih pumpi kao da sam još uvek u centru San Franciska. To je od koristi kada treba naći Trg Portsmut, ali ne i kada treba pronaći istinski izvor hrišćanstva, skriven od sveta ovih dve hiljade i dvesta godina.

Otići ću kući i ispušiti koju, razmišljala sam. Ovo je gubljenje vremena; od trenutka kada je Džon Lenon umro sve je gubljenje vremena, uključujući i tugovanje za njim. Digla sam ruke od tugovanja za Lentom... tačnije, prestala sam da tugujem.

Podigavši ruke okrenuo prema nama, Berfut se obratio. Malo toga sam uhvatila od onoga o čemu je govorio; niti sam se dugo toga sećala, kako se kaže. Budala sam što sam platila sto dolara da ovo slušam; čovek pred nama je taj koji je pametan jer njemu ostaje novac: nama ostaje da mu ga damo. Tako se računa mudrost: po tome ko plaća. O tome ja podučavam. Trebalo bi da podučavam sufije, kao i hrišćane, naročito biskupe Episkopalne crkve sa njihovim fondovima. Dođeš mi sto banki, Time. Zamislite da biskupa zovete „Tim“. Kao da papu zovete „Grgur“ ili „Bil“, poput guštera u *Alisi*. Mislim da se Bil spustio niz odžak, koliko se sećam. To je nejasna referenca; kao i ono što Berfut govori, slabo se pamti, niko se toga ne seća.

„Smrt u životu“, kazao je Berfut, „i život u smrti; dva modaliteta, kao *jin* i *jang*, jednog istog kontinuuma. Dva lica – holon, kako ga naziva Artur Kestler. Treba da čitate *Janusa*. Jedno prelazi u drugo kao u razdraganom plesu. Gospodar Krišna je taj koji igra u nama i kroz nas; svi smo mi Šri Krišna, koji se, ako se sećate, javlja u obliku vremena. To je njegov pravi, univerzalni

oblik. Krajnja forma, uništitelj svih ljudi... svega što jeste.“ Svima nam je uputio osmeh, sa blaženim zadovoljstvom.

Samo se u Zalivskoj oblasti, pomislila sam, trpe ovakve gluposti. Obrača nam se dvogodišnjak. Isuse, koliko je sve ovo glupo! Osećam poznato odsustvo naklonosti u sebi, besnu odbojnost koju negujemo na Berkliju, u kojoj je Džef baš uživao. Pričinjavalo mu je zadovoljstvo da se razbesni zbog svake sitnice. Meni da trpim gluposti. Koje se plaćaju.

Užasno se plašim smrti, pomislila sam. Smrt me je uništila; nije Šri Krišna, uništitelj svih ljudi; nego smrt, uništitelj svih mojih prijatelja. Njih je izdvojila, a sve ostale je ostavila na miru. Jebena smrt, pomislila sam. Nameračila si se na one koje volim. Iskoristila si njihovu glupost i porazila si ih. Iskoristila si blesave ljude, što je zaista bezobzirno. Emily Dickinson se baš proseravala dok je trtljala o „ljubaznoj Smrti“, to je užasna pomisao, da je smrt ljubazna. Ona nikada nije videla lančani sudar šest vozila na istočnom kraku autoputa. Umetnost, poput teologije, upakovana je prevara. Dole se ljudi biju dok ja tražim Boga u knjigama. Boga, ontološke argumente za njegovo postojanje. Ili, još bolje rečeno: praktične argumente protiv. Nema takvog spiska. Bilo bi baš korisno da se pojavio na vreme: argumenti protiv blesavosti, ontološke i empirijske, prastare i savremene (vidi zdrav razum). Problem sa obrazovanjem je taj što za njega treba puno vremena; potroši ti veći deo života, a na kraju znaš da bi ti više koristio posao u banci. Pitam se da li bankari postavljaju takva pitanja. Oni se pitaju kolika je danas primarna kamatna stopa. Ako se bankar uputi u Judejsku pustinju, verovatno ponese signalni pištolj, čuture, sledovanje hrane i nož. A ne raspeće, koje prikazuje prethodni idiotizam i čija je svrha bila da ga na njega podseti. Uništitelj ljudi na istočnom kraku autoputa, i mojih nada pride; Šri Krišna, sve si nas sredio. Srećno ti bilo u drugim poduhvatima. Dokle god su jednako vredni hvale u očima drugih bogova.

Foliram se, razmišljala sam. Te strasti su šuplje. Postala sam degenerik, zbog vršljanja po intelektualnoj zajednici Zalivske oblasti; mislim kako govorim: pompezno i u zagonetkama; ni-

sam osoba nego samoprekorni glas. Još gore, govorim kako čujem. Smeće uđe (kako kažu diplomirani kompjuteraši); smeće izađe. Trebalo bi da ustanem i postavim gospodinu Berfutu neko besmisleno pitanje, a onda da odem kući dok on smišlja savršen odgovor. Tako on pobedi, a ja sam otišla. Oboje imamo koristi od toga. On ne poznaje mene; ja ne poznajem njega, sem kao usiljeni glas. Odzvanja mi u glavi, pomislila sam, već sada, a tek je počelo; ovo je prvo u nizu predavanja. Usiljeni blebetavac... zvuči kao ime crnog batlera porodice Arčer, u nekoj televizijskoj humorističkoj seriji. „Usiljeni, dovlači to crno dupe ovamo, čuješ?“ To što ovaj komični kepec govori jeste važno; govori o Šri Krišni i kako ljudi umiru. To je tema koju zbog ličnog iskustva smatram značajnom. Valjda ja znam, jer mi je poznata; već godinama je prisutna u mom životu i neće da ode.

Nekada davno imali smo malu staru kuću i imanje. Dolazilo je do kratkog spoja kada bi neko uključio toster. Tokom kišnih dana voda je kapljala sa sijalice na kuhinjskom plafonu. Džef bi svako malo zalio krov limenkom nečeg crnog nalik katranu da ne bi prokišnjavalo; nismo mogli da priuštimo izolaciju. Katran nije pomagao. Naša kuća bila je poput drugih u ravnom delu Berklija u aveniji San Pablo, blizu Dvajta. Prednost joj je bila u tome što smo Džef i ja mogli da odšetamo do restorana *Maler* i pogledamo Fredija Hila, agenta KGB-a (kažu neki) koji je pravio salate, bio je vlasnik i odlučivao čije će slike biti okačene kao deo besplatne izložbe. Kada se Fred doselio u grad pre dosta godina, svi članovi Partije u Zalivskoj oblasti smrzli su se iz straha; pročulo se da je sovjetski ubica u kraju. To vam je govorilo ko je bio član Partije, a ko nije. Strah je vladao među posvećenima, ali nikog drugog nije bilo briga. Kao da je eshatološki sudija razvrstavao ovce, verne od obične većine, sem što su u ovom slučaju ovce bile te koje su drhtale.

Snovi o siromaštvu izazivali su opšte zadovoljstvo u Berkliju, zajedno sa nadom da će se politička i ekonomska situacija pogoršati, dovesti zemlju do propasti: tu teoriju su zastupali aktivisti. Nesreća će biti tolika da će svakoga upropastiti, odgovorni

i neodgovorni jednako će biti poraženi. Tada smo bili potpuno ludi, i sada smo. Ludilo je stvar pismenosti. Na primer, moraš biti lud da ćerki nadeneš ime Gonerila. Kao što su nas učili na Odseku za anglistiku na Kalu, ludilo je bilo zabavno pokroviteljima pozorišta *Gloub*. Sada nije zabavno. Kod kuće si veliki umetnik, ali ovde si samo autor teške knjige o *Evo ih svi*. Možeš misliti, razmišljala sam. S crtežom nekoga ko se krevelji na margini. A za to, kao i za ovaj govor ovde, debelo smo plaćali. Pomislili biste da bi me tako dugotrajno siromaštvo opametilo, izoštrilo mi vijuge, na neki način. Moj instinkt za samoočuvanjem.

Ja sam poslednja živa osoba koja je poznavala biskupa Timotija Arčera iz kalifornijske biskupije, njegovu ljubavnicu i njegovog sina, a formalno mog supruga, vlasnika kuće i nosioca prihoda. Neko bi trebalo – pa, bilo bi lepo da niko nije otišao putem kojim su svi zajedno otišli, dobrovoljno se prijavivši za smrt, svi su ponaosob, poput Parsifala, potpune budale.

Draga Džejn Marion:

U periodu od dva dana, dvoje ljudi – jedan prijatelj i urednik, drugi prijatelj i pisac – preporučili su mi *Zelene korice*; oboje su u suštini rekli istu stvar, da bi mi, ukoliko želim da znam šta se dešava u savremenoj književnosti, bolje bilo da se upoznam sa vašim radom. Kada sam donela knjigu kući (rečeno mi je da je esej po kojem je dobila naziv najbolji i da prvo njega pročitam), uvidela sam da ste napisali i tekst o Timu Arčeru. Tako da sam to pročitala. Iznenada, moj prijatelj je ponovo živ. To mi zadaje užasan bol, ne pruža mi zadovoljstvo. Ne mogu da pišem o njemu jer nisam spisateljica, mada sam diplomirala na jezičkom smeru na Kalu; kako god, jednom sam, vežbe radi, sela i sastavila izmišljeni dijalog između njega i mene, da vidim mogu li ikako da reprodukujem kadencu beskrajnog toka njegovog govora. Shvatila sam da mogu, ali, kao i Tim, govor je bio mrtav.

Ljudi me ponekad pitaju kakav je bio, ali nisam neka posvećena hrišćanka, pa ne srećem toliko ljude iz crkve, mada ranije jesam. Moj suprug je bio njegov sin Džef, pa sam poznavala Tima zaista dobro. Često smo razgovarali o teologiji. U vreme kada se Džef ubio, videla sam se sa Timom i Kirsten na aerodromu u San Francisku; nakratko su se vratili iz Engleske i sastali su se sa zvaničnim prevodiocima Sadukejskih spisa, što je bilo u vreme kada je Tim počeo da veruje da je Hrist prevara i da je sadukejska sekta bila prava vera. Pitao me je kako bi trebalo to da saopšti svojoj pastvi. To je bilo pre Santa Barbare. Za Kirsten je plaćao običan stan u kraju Tenderloin. Jako malo ljudi je bilo tamo. Džef i ja smo to, naravno, mogli. Sećam se kada me je Džef upoznao sa ocem; Tim mi je prišao i rekao: „Ja sam Tim Arčer.“ Nije spomenuo da je biskup. Mada, imao je prsten.

Ja sam ta koja je primila telefonski poziv o Kirsteninom samoubistvu. Još uvek smo se oporavljali od Džefovog. Morala

sam da stojim i slušam Tima kako mi govori da je Kirsten „prosto skliznula“; gledala sam svog malog batu, koji je stvarno voleo Kirsten; sastavljao je model Spada XIII od balzovine – znao je da je Tim na telefonu, ali naravno da nije znao da je Kirsten tada, kao i Džef, bila mrtva.

Tim je bio drugačiji od bilo koje druge osobe koju sam ikada poznavala u tom smislu: mogao je u sve da poveruje i smesta bi postupao u skladu sa tim novim uverenjem; to jest, dok ne bi poverovao u nešto drugo, a onda bi se ponašao shodno tome. Bio je uveren, na primer, da je medijum izlečio mentalne probleme Kirsteninog sina, koji su bili baš ozbiljni. Jednom sam, gledajući Tima na televiziji kako razgovara sa Dejvidom Frostom, shvatila da govori o meni i Džefu... međutim, nije bilo nikakve veze između onoga što je govorio i stvarne situacije. I Džef je to gledao; nije znao da otac govori o njemu. Poput srednjovekovnih realista, Tim je verovao da su reči prave stvari. Ako možete nešto da sročite, to je *de facto* istina. To ga je koštalo života. Nisam bila u Izraelu kada je stradao, ali mogu da ga zamislim kako u pustinji proučava mapu, onako kako bi gledao mapu benzinskih stanica u centru San Franciska. Na mapi je pisalo da ćete, ukoliko vozite X kilometara, stići na mesto Y, nakon čega on pali kola i vozi X kilometara znajući da će Y biti tamo; tako je pisalo na mapi. Čovek koji je dovodio u pitanje svaki stav hrišćanske doktrine verovao je svemu što je video zapisano.

Ali incident koji je, bar meni, najviše govorio o njemu, desio se jednom u Berkliju. Trebalo je da se Džef i ja nađemo sa Timom na određenom ćošku u određeno vreme. Tim se dovezao kolima i kasnio je. Za njim je trčao radnik sa benzinske pumpe, besan kao ris. Tim je sipao benzin na njegovoj pumpi, a onda krenuo u rikverc i sravnio aparat sa zemljom – nakon čega se odvezao jer je kasnio na sastanak sa nama.

„Uništili ste mi pumpu!“, vikao je radnik, skroz bez daha i potpuno van sebe. „Zvaću policiju! Samo ste se odvezli. Morao sam skroz dovde da trčim za vama.“

Htela sam da vidim da li će Tim reći tom čoveku, jako besnom ali odista skromnom po društvenom položaju, čoveku na dnu hijerarhije u kojoj je Tim, odista, bio na vrhu – želela sam da vidim da li će mu Tim reći da je on biskup kalifornijske biskupije kojeg znaju u celom svetu, koji je znao Martina Lutera Kinga Mlađeg, Roberta Kenedija, veliki i poznati čovek koji, u tom trenutku, nije nosio sveštениčka obeležja. Nije. Skromno se izvinio. Radniku sa benzinske pumpe brzo je postalo jasno da ima posla sa nekim za koga velike pumpe jarkih boja ne postoje; imao je posla sa čovekom koji je živio, doslovno, u drugom svetu. Taj drugi svet Tim i Kirsten su zvali „Druga strana“ i, korak po korak, ta Druga strana ih je sve privlačila sebi: prvo Džefa, onda Kirsten i, neizbežno, samog Tima.

Ponekad pomislim da Tim još uvek postoji, ali sada u potpunosti u tom drugom svetu. Kako je to ono Don Meklin sročio u pesmi „Vinsent“? „Ovaj svet nikada nije bio namenjen nekom tako lepom kao što si ti.“ To je moj prijatelj; ovaj svet njemu nikada zaista nije bio stvaran, pa pretpostavljam da to nije bio pravi svet za njega; negde je došlo do greške i duboko u sebi on je to znao.

Kada pomislim na Tima, setim se:

*„I još snivam da poljem hodi,
ko utvara po rosi,
prožet pesmu moju nosi...“*

Kako je to Jejts sročio.

Hvala vam na tekstu o Timu, mada je bolno ponovo ga videti živog, čak i na tren. Pretpostavljam da se time meri veličina napisanog teksta, sposobnošću da izazove takav osećaj.

Mislim da u jednom romanu Oldosa Hakslija jedan lik zove drugog lika i uzbuđeno mu kaže: „Upravo sam došao do matematičkog dokaza o postojanju Boga!“ Da je to bio Tim, on bi već narednog dana pronašao drugi dokaz koji opovrgava prvi – i jed-

nako bi u njega poverovao. Kao da je bio u cvetnom vrtu, a svaki cvet mu je bio nov i drugačiji, i svaki je otkrivao ponaosob i jednako se njime oduševljavao, ali bi onda zaboravio prethodne. Bio je potpuno odan prijateljima. Njih nikada nije zaboravio. To su bili njegovi večni cvetovi.

Ono što je čudno, gospođice Marion, jeste to što mi, u neku ruku, više on nedostaje nego suprug. Možda je ostavio jači utisak na mene. Ne znam. Možda mi vi možete reći; vi ste spisateljica.

Srdačno,

Ejndžel Arčer

To sam napisala poznatoj autorki njujorškog književnog establišmenta Džejn Merion, koja objavljuje eseje u najboljim malim časopisima; odgovor nisam očekivala, a nisam ga ni dobila. Možda ga je njen izdavač, kome sam ga poslala, pročitao i stavio sa strane; ne znam. Njen esej o Timu me je razbesneo; u potpunosti je bio zasnovan na informacijama iz druge ruke. Merion nikada nije upoznala Tima, a svejedno je pisala o njemu. Rekla je o Timu nešto u smislu da je „dizao ruke od prijatelja kada mu to odgovara“ ili nešto nalik tome. Tim nikada u životu nije digao ruke od prijatelja.

Taj susret koji smo Džef i ja dogovorili sa biskupom bio je jako važan. Iz dva razloga, zvaničnog i, kako se ispostavilo, nezvaničnog. Što se tiče zvaničnog razloga, predložila sam i imala nameru da realizujem susret, da spojim biskupa Arčera i moju prijateljicu Kirsten Landborg, koja je zastupala PEŽ u Zalivskoj oblasti. Pokret za emancipaciju žena želeo je da Tim održi govor za njih, besplatan govor. Budući da sam bila žena biskupovog sina, smatralo se da mogu to da izvedem. Ne treba ni naglašavati da Tim nije znao o čemu se radi, ali nije to bila njegova krivica; ni Džef ni ja mu nismo dali nijednu naznaku. Tim je pretpostavljao da se nalazimo da bismo pojeli nešto u *Maleru*, za koji je čuo. Tim je trebalo da plati račun jer mi nismo uopšte imali para cele te godine ili, tačnije, ni prethodne godine. Kao službenica u ad-

vokatskoj kancelariji na aveniji Šatak tobože sam primala platu. Kancelariju su držala dva tipa sa Berklija, aktivni učesnici svih protesta. Bili su branioci u slučajevima sa drogom. Kancelarija se zvala BARNES I GLISON, ADVOKATSKA KANCELARIJA I PRODAVNICA SVEĆA; prodavali su ručno pravljene sveće, ili su ih bar imali izložene. Džeri Barnes je tako vređao sopstvenu profesiju i jasno stavljao do znanja da nije imao nameru da zarađuje bilo kakve pare. Što se tog cilja tiče, bio je uspešan. Sećam se jednog zahvalnog klijenta koji mu je platio opijumom, crnim štapićem koji je izgledao kao štangla nezaslađene čokolade. Džeri nije znao šta da radi s njime. Na kraju ga je poklonio.

Bilo je zanimljivo posmatrati Freda Hila, agenta KGB-a, kako sve goste dočekuje onako kako to dobar vlasnik restorana čini, uz rukovanje i osmeh. Hil je imao hladne oči. Po pričama na ulici imao je ovlašćenje da ubije one koji su, u smislu partijske discipline, bili problematični. Tim jedva da je obratio pažnju na Freda Hila dok nas je ta pizda vodila do stola. Zapitala sam se šta bi kalifornijski biskup rekao da je znao da je taj čovek, koji nam pruža jelovnike, građanin Rusije, ovde u SAD-u s lažnim imenom, oficir sovjetske tajne policije. Ili je sve to samo berklijevska legenda. Kao i godinama pre toga, Berkli i paranoja išli su rame uz rame. Kraj Vijetnamskog rata još se nije nazirao; Nikson je tek trebalo da povuče američke snage. Votergejt se desio nekoliko godina kasnije. Agenti vlade češljali su Zalivsku oblast. Mi, nezavisni aktivisti, sumnjali smo da je svako bio deo zavere; nismo verovali ni desnici ni KP SAD-a. Ako su svi u Berkliju mrzeli nešto, onda je to miris policije.

„Zdravo, narode“, rekao je Fred Hil. „Današnja supa je minestrone. Želite li čašu vina dok se ne odlučite?“

Nas troje smo rekli da želimo vino – samo da nije Galo – a Fred Hil je otišao da ga donese.

„On je pukovnik KGB-a“, Džef je kazao biskupu.

„Baš zanimljivo“, rekao je Tim, zagledan u jelovnik.

„Stvarno ih loše plaćaju“, rekla sam.

„Biće da je zato otvorio restoran“, rekao je Tim, osvrnuo se i pogledao druge stolove i goste. „Pitam se imaju li ovde kavijar iz Crnog mora.“ Uputivši mi pogled, rekao je: „Voliš li kavijar, Ejndžel? Ikra jesetre, mada nekad uvaljuju ikru vrste *Cyclopterus lumpus* kao kavijar. Međutim, on je uglavnom crvenkaste nijanse i krupniji. Mnogo je jeftiniji. Meni ne smeta – mislim na kavijar od okunja. U izvesnom smislu, reći 'kavijar od okunja' je oksimoron.“ Nasmejao se, uglavnom za sebe.

Jebiga, pomislila sam.

„Šta je bilo?“, upitao je Džef.

„Samo se pitam gde je Kirsten“, rekla sam. Pogledala sam na sat.

Biskup je kazao: „Poreklo feminističkog pokreta može se naći u *Lizistrati*. 'Moramo se uzdržavati od kitaste ljubavi...‘“ Opet se nasmejao. „'Bravama i polugama o našem redu da se postaraju...‘“ Zastao je, kao da se premišlja da li da nastavi. „'I da nas zatvaraju.' To je igra reči. To 'da nas zatvaraju' odnosi se na opštu situaciju i na zatvaranje vagine.“

„Tata“, rekao je Džef, „pokušavamo da odlučimo šta da naručimo. Okej?“

Biskup je kazao: „Ukoliko hoćeš da kažeš da pokušavamo da odlučimo šta moramo da jedemo, moja opaska je svakako prikladna. Aristofan bi to cenio.“

„Ma daj“, uzvratio je Džef.

S tacnom u ruci, vratio se Fred Hil. „Burgundac *Luj Martini*.“ Spustio je tri čaše. „Izvinite što pitam – jeste li vi biskup Arčer?“

Biskup je klimnuo potvrđno.

„Bili ste na maršu sa doktorom Kingom u Selmi“, rekao je Hil.

„Da, bio sam u Selmi“, odgovorio je biskup.

Kazala sam: „Isprčaj mu šalu o vagini.“ Fredu Hilu sam rekla: „Biskup zna jednu staru.“

Kikoćuci se, biskup Arčer je kazao: „Htela je da kaže da je šala stara. Da ne bude sintaksičkog nesporazuma.“

„Doktor King je bio veliki čovek“, rekao je Fred Hil.

„Bio je baš veliki čovek“, kazao je biskup. „Ja ću brizle.“

„Dobar izbor“, rekao je Fred Hil, zapisavši. „Takođe, dozvolite da preporučim fazana.“

„Ja ću teletinu Oskar“, rekla sam.

„I ja ću“, rekao je Džef. Bio je nervozan. Zнала sam da ne voli da koristim poznanstvo sa biskupom za izvlačenje besplatnog govora – za PEŽ ili bilo koju drugu grupu. Znao je i sam koliko je lako bilo iz njegovog oca izvući besplatne govore. I on i biskup nosili su tamna vunena odela, a Fred Hil, poznati agent KGB-a i masovni ubica, nosio je, naravno, odelo i kravatu.

Pitala sam se toga dana, dok sam sedela sa njima dvojicom u tim poslovnim odelima, da li bi se Džef zaredio kao i njegov otac; obojica su izgledali svečano, unosili su u naručivanje večere isti intenzitet, istu ozbiljnost, koju su unosili i u druge stvari: profesionalnost čudno naglašena biskupovom domišljatošću... mada, kao danas, domišljatost mi se nikada nije činila potpuno na mestu.

Dok smo jeli minestrone supu, biskup Arčer je pričao o predstojećem procesu zbog jeresi. Ta tema mu je bila beskrajno fascinantna. Neki biskupi iz Biblijskog pojasa⁴ nameračili su se na njega jer je u nekoliko objavljenih članaka i tokom propovedi u Katedrali Božje milosti⁵ rekao da niko nije video ni traga od Svetog duha još od apostolskih vremena. To je navelo Tima na zaključak da je doktrina Trojstva netačna. Da je Sveti duh, odista, oblik Boga ravan Jahveu i Hristu, sigurno bi još uvek bio s nama. Glosolalija ga nije impresionirala. Video je puno primera tokom godina boravka u Episkopalnoj crkvi i njemu je to delovalo kao autosugestija i demencija. Sem toga, detaljno čitanje Dela apostolskih otkriva da, kada se navršši pedeset dana, kada se svi napuniše Duha svetog „te govorahu“, govorili su na stranim jezicima koje su ljudi oko njih razumeli. To nije glosolalija u značenju

4) Konzervativni pojas jugoistočnog dela SAD-a gde je poseta crkvama izuzetno visoka. (Prim. prev.)

5) Engl. *Grace Cathedral*, katedrala Episkopalne crkve u San Francisku. (Prim. prev.)

koje se danas koristi; to je ksenoglosija. Dok smo jeli, biskup se kikotao zbog Petrovog veštog odgovora na optužbu da su jedanaestorica pijani; Petar je glasno rekao gomili koja je negodovala da jedanaestorica nisu pijani jer je bio tek treći sat dana. Biskup je glasno razmišljao – između kašika supe minestrone – da je tok zapadnjačke istorije mogao biti drugačiji da je bilo devet uveče umesto devet ujutru. Džef se dosađivao, a ja sam stalno gledala na sat, pitajući se gde se zadržala Kirsten. Verovatno je otišla da namesti frizuru. Stalno je dizala frku oko svoje plave kose, naročito dok bi iščekivala neki bitan događaj.

Episkopalna crkva veruje u trojičnost; ne možete biti sveštenik ili biskup te crkve ukoliko to apsolutno ne prihvatite i ne podučavate – pa, to je Nikejski simbol vere:

*“I u Duha Svetoga, Gospoda,
Životvornoga, Koji od Oca ishodi,
Koji se sa Ocem i Sinom zajedno
poštuje i zajedno slavi.”*

Tako da je biskup Meklari iz Misurija bio u pravu; Tim je, u stvari, počinio jeres. Međutim, Tim se bavio advokaturom pre nego što je postao pastor Episkopalne crkve. Uživao je u predstojećem suđenju zbog jeresi. Biskup Meklari je dobro poznao Sveto pismo i kanonsko pravo, ali Tim će ga ispreskakati toliko da Meklari neće znati šta je gore, a šta dole. Tim je to znao. Dok je razmišljao o suđenju za jeres bio je na svom terenu. Štaviše, pisao je knjigu o tome; pobediće i, uz to, zaradiće. Sve novine u Americi obavile su članak o tome, čak i kao temu broja. Optužiti nekoga uspešno za jeres tokom sedamdesetih godina dvadesetog veka bilo je zaista teško.

Dok sam slušala kako Tim beskrajno širi priču, palo mi je na pamet da je smišljeno počinio jeres kako bi izazvao suđenje. Ili je to bar nesvesno uradio. Bio je to, što se kaže, dobar potez u karijeri.

„To što 'govorahu'“, razdragano je rekao biskup, „poništava jedinstvo jezika izgubljeno kad su pokušali s Vavilonskom kulom; to jest, kada su pokušali da je sazidaju. Onoga dana kada neko u mojoj crkvi ustane i počne da govori na valonskom, pa, možda tada poverujem da Sveti duh postoji. Nisam siguran da je ikada postojao. Apostolsko poimanje Svetog duha zasnovano je na hebrejskoj reči *ruah*, što je duh Boga. Kao prvo, taj duh je žensko, a ne muško. Govori o iščekivanju Mesije. Hrišćanstvo je preuzelo to od judeizma i kada je hrišćanstvo pokrstilo dovoljno pagana – nejevreja, ako baš hoćete da kažem – napustilo je taj koncept, jer je on ionako samo Jevrejima nešto značio. Grčkim preobraćenicima to uopšte nije ništa značilo, mada je Sokrat izjavio da ima unutrašnji glas ili *demon*a koji ga vodi... duha zaštitnika, kojeg ne treba mešati sa značenjem reči 'demon' na našem jeziku, a koje se, naravno, nesumnjivo odnosi na zlog duha. Te dve reči se često mešaju. Imamo li vremena za koktel?“

„Ovde imaju samo pivo i vino“, rekla sam.

„Trebalo da telefoniram“, rekao je biskup; lako je dodirnuo salvetom bradu, ustao i osvrnuo se. „Ima li u blizini neka govornica?“

„Ima jedna na stanici Ševron“, kazao je Džef. „Ali ako se vratiš tamo, sredićeš još jednu točilicu.“

„Stvarno ne razumem kako se to dogodilo“, rekao je biskup. „Ništa nisam osetio, niti video; primetio sam kada je – Albers? Zapisao sam mu ime. Kada se pojavio sav histeričan. Možda je to bila manifestacija Svetog duha. Nadam se da mi osiguranje nije isteklo. Uvek je dobro imati osiguranje od autoodgovornosti.“

Rekla sam: „Taj jezik na kojem je pričao nije valonski.“

„Da, ali“, rekao je Tim, „takođe nije bio razumljiv. Mogla je to biti glosolalija, što se mene tiče. Možda ima dokaza da je Sveti duh sa nama.“ Ponovo je seo. „Čekamo li nešto?“, upitao me. „Stalno gledaš na sat, ja imam samo sat vremena; onda moram da se vratim do grada. Poteškoća na koju nam dogma ukazuje jeste ta da zatire kreativni duh u čoveku. Vajthed – Alfred Nort Vajthed – predstavio nam je ideju Boga kao procesa i on je, to jest

bio je, veliki naučnik. Procesna teologija. To ide do Jakoba Bemea i njegovog 'ne-da' božanstva, njegovog dijalektičkog božanstva koje najavljuje Hegela. Beme je to zasnovao na Avgustinu. 'Sic et non', znate. U latinskom nema precizne reči za 'da'; pretpostavljam da je 'sic' najbliže tome, mada se uglavnom 'sic' ispravnije prevodi kao 'tako', ili 'stoga', ili 'na taj način'. 'Quod si hoc nunc sic incipiam? Nihil est. Quod si sic? Tantumdem egero. Et sic...'^x Zastao je, namršten. „Nihil est.' Na distributivnom jeziku – naš je najbolji primer – to bi bukvalno značilo 'ništa ne postoji'. Naravno, ono što Terens hoće da kaže jeste 'to je ništa', gde se 'id', ili 'to', podrazumeva. Ipak, neverovatno je koliko poverenja uliva ta izjava od dve reči 'nihil est'. Neverovatna moć latinskog da sažme značenje u najmanji mogući broj reči. To i preciznost su dve njegove najveće vrednosti. Engleski pak ima više reči.“

„Tata“, rekao je Džef, „čekamo Ejndželinu prijateljicu. Spomenuo sam ti je pre neki dan.“

„Non video“, kazao je biskup. „Kažem nju ne vidim, gde se reč 'nju' podrazumeva. Vidi, onaj čovek hoće da nas slika.“

Fred Hil je prilazio našem stolu noseći SLR fotoaparat sa blicom. „Vaše Preosveštenstvo, da li bi bilo u redu da vas fotografiram?“

„Hajde da slikam vas dvojicu zajedno“, rekla sam i ustala. „Fotografiju možete da stavite na zid“, kazala sam Fredu Hilu.

„Nemam ništa protiv“, rekao je Tim.

Tokom obroka, pridružila nam se Kirsten Landborg. Izgledala je neraspoloženo i umorno i nije mogla da nađe u jelovniku ništa što bi joj odgovaralo. Na kraju je popila čašu belog vina, nije ništa jela, jedva da je išta rekla, ali je palila jednu cigaretu za drugom. Na licu su joj se videle bore od napetosti. To nismo znali tada, ali imala je blagi oblik hroničnog peritonitisa, koji može postati – i u njenom slučaju jeste – jako ozbiljan. Jedva da nas je primećivala. Pretpostavljala sam da je upala u jednu od svojih periodičnih depresija; tada nisam imala pojma da je bila fizički bolesna.

„Verovatno možeš dobiti tost i meko kuvano jaje“, rekao je Džef.

„Ne.“ Kirsten je odmahнула glavom. „Moje telo pokušava da umre“, dodala je odmah potom. Nije pojasnila dalje. Svima nam je bilo neprijatno. Pretpostavljam da je o tome razmišljala. Možda i nije. Biskup Arčer ju je posmatrao pažljivo i sa puno saosećanja. Pitala sam se da li je nameravao da joj predloži da položi ruku. To rade u Episkopalnoj crkvi. Stopa oporavka zahvaljujući tom činu nigde nije zabeležena, što je srećna okolnost.

Uglavnom je pričala o svom sinu Bilu, kojeg je vojska odbila zbog psihičkih problema. To kao da joj je godilo i nerviralo je istovremeno.

„Iznenaden sam što imate sina dovoljno starog za regrutaciju“, rekao je biskup.

Kirsten je nakratko začutala. Nestao je deo briga koje su joj ružile lice. Bilo je jasno da ju je Timova opaska oraspoložila.

U ovoj fazi života jako je dobro izgledala, ali konstantna ozbiljnost je to kvarila, u smislu izgleda i u smislu emocionalnog utiska koji je ostavljala. Iako sam joj se divila znala sam da Kirsten nikada neće propustiti priliku za oštru opasku, što je mana koju je, u stvari, razvila u talenat. U osnovi toga bio je, izgleda, stav prema kome, ukoliko ste dovoljno pametni, možete da vređate ljude i oni će to da trpe, ali ukoliko ste smotani i tupavi – ništa vam neće proći. Sve se svodi na verbalne veštine. Sudi vam se, kao učesnicima na takmičenju, po sposobnosti da sročite rečenicu.

„Bil je samo fizički u tim godinama“, rekla je Kirsten. Ali sada je izgledala veselije. „Šta je onaj komičar pre neko veće rekao o Džoniju Karsonu? ‘Moja žena ne ide kod stručnjaka za plastičnu hirurgiju; hoće pravu stvar.’ Samo sam sredila kosu; zato sam zakasnila. Jednom, baš pre leta za Francusku, tako su mi sredili frizuru da...“ Osmehnula se. „Izgledala sam kao klovn. Sve vreme dok sam bila u Parizu nosila sam babušku. Svima sam govorila da idem do Notr Dama.“

„Šta je to babuška?“, upitao je Džef.

Biskup Arčer je odgovorio: „Ruska seljanka.“